

Javob

O'zbekiston Respublikasi mustaqil davlat sifatida ajralib chiqqandan keyin o'z ildiga bozor iqtisodiyotiga asoslangan demokratik davlat qurishni maqsad qilib qo'ydi. Maskur maqsadni amalga oshirish va mamlakatimiz aholisini huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan muxim normativ hujjatlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Oliy Masjlisi qaroriga binaon qabul qilingan 29.08.1997-yilda qabul qilingan Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish milliy dasturini tastiqлади. Maskur milliy dastur mamlakatimizda huquqiy davlat barpo etishning poydevori bo'ldi desak mubolag'a qilmagan bo'lamiz, chunki bungacha qabul qilingan normative huquqiy xujjatlar orasida ushbu dasturga o'xshash qonun yoki qonun osti hujjatini toppish mumkin emas. Ushbu milliy dasturning qabul qilinishi bilan O'zbekistonda mustaqillikning dastlabki yillarida ham saqlanib kelayotgan sobiq ittifoqdan qolgan boqimandalik kayfiyatining mavjudligi va asrlar mobaynida millatimizning qon qoniga singib ketgan mexnatkashlik bag'rikenglik kabi ulug'vor ananalarni qayta tiklashimiz buning un esa eng avvalo xalqning o'z mehnatidan manfaatdorlik, huquqiy jihatddan himoyalangan ekanlig tuygusini singdirishimiz lozim edi.

Yuksak huquqiy madaniyat demokratik jamiyat poydevori hamda huquqiy tizim yetukligining ifodasidir. U jamiyatdagi turli xil hayotiy jarayonlarga faol ta'sir ko'rsatuvchi, fuqarolarning, barcha ijtimoiy guruhlarining jipslashuviga ko'maklashuvchi, jamiyatning yaxlitligi hamda batartibligini ta'minlovchi va mustahkamlovchi omildir. Qonunni hurmat qilish huquqiy jamiyatning, siyosiy va huquqiy tizimlar samarali faoliyat ko'rsatishining asosiy talablaridan biri hisoblanadi.¹ Demak har bir mamlakat qonun ustuvor bo'lgan va xar sohada tartib o'rnatilgan davlat qurish uchun eng avvalo mamlakat aholisining huquqiy savodxonligini oshirishi ularning o'rnatilgan qonun qoidalarini bilishi bilan cheklanib qolmasdan maskur qonunlarni xurmat qilishga o'rgatishi lozim. Ko'p millatli O'zbekiston xalqiga davlat manfatlari va inson qadir qimmatini xar narsadan ustun ekanligini tushuntirish un avvalo aholining huquqiy madaniyatini oshirish lozim edi.

Huquqiy madaniyat — umumiy madaniyatning ajralmas tarkibiy qismi. Insonlar ongida shunday ishonch qaror topishi kerakki, huquqiy bilimlarga ega bo'lgan va ularni amaliyotda tatbiq eta oladigan kishigina madaniyatli va bilimli deb hisoblanishi mumkin. Qariyb 2500 yillik davlatchilik tariximiz mobaynida mamlakatimiz xududida yashovchi aholining madaniyat sohasida erishgan yutuqlari taqsinga sazovor edi. O'zbek millatining o'ziga hos madaniyati boshqa millatlar madaniyatidan o'zing serjiloligi bilan farq qiladi. Lekin shuni ham tan olishimiz lozimki Huquqiy madaniyat sohasida anchayin oqsab qolgan edik. Buning asosiy

---

¹ Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish milliy dasturi

sabablaridan biri sobiq ittfoq mavjud bo'gan qarib 80 yil mobaynida aholi ongiga yot bo'lgan ko'plab g'oyalarning kirib kelib insonlar ongiga o'rnashib olganligida edi.

Huquqiy madaniyatni shakllantirish va yuksaltirish sohasidagi davlat siyosati quyidagi prinsiplarga asoslanadi: inson huquqlari va erkinliklarining ustuvorligi; Bunda eng avvalo mamlakatimizda qabul qilingan qonun va normativ huquqiy hujjatlarning barchasi dunyo mamlakatlari tomonidan tan olingan umum etirof etilgan huquqiy mezonlarga asoslanishi yaniy 1948-yilda 10-dekabrda Amerika Qo'shma Shtatlarida dunyoning barcha yirik davlatlari tomonidan qabul qilingan "Inson huquqlari umujahon deklaratsiyasi" moddalariga zidbo'lmagan shakilda bo'lishi va mamlakat qonunchiligining asosi fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan bo'lishi lozimligini anglasak bo'ladi. Ushbu qoidalar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi² 13-moddasida ham belgilab qo'yilgan "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi."deb mustaxkamlab qo'yilgan.

Konstitutsiya va qonunning ustunligi; O'zbekiston qonunchiligi Konstitutsiyamizning III bobida belgilangan Konstitutsiya va qonunning ustunligi prinsipiga asoslangan. Mamlakatimizda qabul qilinadigan xar qanday qonun, normativ huquqiy hujjat va islahotlar mamlakatimizning asosiy qonuni bo'lmish konstitutsiyaga zid bo'lishi mumkin emas.

15-modda.

O'zbekiston Respublikasida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlarining ustunligi so'zsiz tan olinadi.

Davlat, uning organlari, mansabdor shaxslar, jamoat birlashmalari, fuqarolar Konstitutsiya va qonunlarga muvofiq ish ko'radilar.

16-modda.

Mazkur Konstitutsiyaning birorta qoidasi O'zbekiston Respublikasi huquq va manfaatlariga zarar yetkazadigan tarzda talqin etilishi mumkin emas.

Birorta ham qonun yoki boshqa normativ-huquqiy hujjat Konstitutsiya normalari va qoidalariga zid kelishi mumkin emas.

Demokratiyaga asoslanganlik; Bu tamoilning kiritiganligi o'z oldiga demokratik davlat qurishni maqsad qilgan xar bir davlatning konstitutsiyasiga kiritilgan bo'lishi lozim. O'z Res konstitutsiyasi 13-moddasi aynan shu maqsadga qaratilgan.

---

² O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi- T : "O'zbekiston", 2019

Ijtimoiy adolat; Ijtimoiy adolat mavjud bo'lmagan davlatda demokratiya xaqida gap bo'lishi ham mumkin emas. O'zbekistonda aholining barcha ijtimoiy qatlamini himoya qilishga qaratilgan islohotlar so'zimiz isboti bo'la oladi. Ilmiylik, uzluksizlik, huquqiy tarbiyadagi vorislik hamda umumiylik, huquqiy axborotning hamma uchun ochiqligi, huquqiy tarbiya va huquqiy maorifning birligi hamda ularga tabaqalashtirilgan yondashuv kabi tamoillarning mamlakatimiz aholisini huquqiy ong huquqiy madaniyatini shakllantirishdagi o'rni ham nihoyatda muhim bo'lib yosh avlod tarbiyasida qonun tushunchasiga xurmat ruhida tarbiyalashda asosiy yo'nalishlardan hisoblanadi.

Aholining huquqiy madaniyatini shakllantirish bo'yicha davlat siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish, bir tomondan, jamiyatning har bir a'zosi huquqiy bilimlarning muayyan darajasini o'zlashtirib olishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoit yaratishni, ikkinchi tomondan — turli ijtimoiy guruhlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda huquqiy maorifni tabaqalashtirishni nazarda tutadi.

Birinchi prezidentimiz I.A.Karimov tashabbusi bilan qabul qilingan maskur milliy dastur mamlakatimiz huquqiy hayotida sodir bo'lgan muhim xodisalardan biri bo'ldi va qilinadigan o'zgarishlar va islohotlar uchun tamal toshini qo'yib berdi.

Milliy dasturning mantiqiy davomiva uning bir muncha mukammallashtirilgan shakli sifatida 2019-yil 9-yanvarda 5618 sonli “JAMIYATDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATNI YUKSALTIRISH TIZIMINI TUBDAN TAKOMILLASHTIRISH TO'G'RI SIDA”³ Prezidentimiz SHavkat Miromonovich tomonidan tasdiqlangan farmoni bilan qilinayotgan Huquqiy soxadagi islohotlar yanada takomillashib zamonaviy tus oldi.

Bundan tashqari, davlat xizmatchilarining huquqiy ongi va huquqiy madaniyati qanchalik darajada yuksalib borsa, ularda korrupsiya va boshqa huquqbuzarliklarga nisbatan muhosasizlik munosabatini shakllanadi. Huquqiy madaniyatni yuksaltirish borasida qilingan ishlardan yana biri, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli “Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi” ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi⁴ qarori asosida “Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi” ko'krak nishoni ta'sis etilganligi bo'ldi. Bu huquqiy targ'ibotni amalga oshiruvchi shaxslarning mehnatini rag'batlantirish, ularning faolligini yanada oshirishga xizmat qilishiga imkon yaratib berdi.

Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishda shaxsiy manfaatlar hamda jamiyat manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash g'oyalarini aholi

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida”gi Farmoni-www.lex.uz

⁴ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli ““Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi” ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori-www.lex.uz

ongiga singdirish ishlarining yetarli olib borilmasligi ham qonun ustuvorligini ta'minlashga o'zining jiddiy salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda. Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirib borish qonun ustuvorligini ta'minlash va qonuniylikni mustahkamlashning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Aholining huquqiy bilimlari yetarli emasligi, shuningdek, davlat organlarining qonunga xilof qarorlari ustidan sudga shikoyat qilish imkoniyatidan deyarli foydalanmasligi mansabdor shaxslar tomonidan fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini kamsitilishi holatlarining vujudga kelishiga sabab bo'lmoqda.

Bundan tashqari, hozirgi globallashuv, ilmiy-texnik taraqqiyot davrida aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullaridan, targ'ibotning ilg'or va ta'sirchan vositalaridan, xorijiy davlatlarning bu boradagi ijobiy tajribalaridan yetarli darajada foydalanilmayapti.⁵ Darhaqiqat jamiyatimizda huquqiy madaniyatning past ekanligi hususan oddiy aholi orasida qabul qilinayotgan qonun loihalari, qarorlar va mamuriy tartib ta'moillarning halq tushunadigan darajadagi sodda tilda emasligi, ularni odamlarga tushintiradigan mansabdor shaxslarning yo'qligi xalqning o'z qonunini huquqlaridan yetarli darajada bilmasligiga olib kelmoqda.

Hozirgi davirda milliy huquq tizimini tubdan isloh qilish, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish hamda malakali yuridik kadrlarni tayyorlash borasida sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda.

Bundan tashqari, inson huquq va erkinliklariga hurmat munosabatini shakllantirishga, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga, jamiyatda fuqarolarning huquqiy savodxonligi darajasini oshirishga to'sqinlik qiluvchi bir qator muammo va kamchiliklar saqlanib qolinmoqda.

Xususan, huquqiy madaniyatni yuksaltirishda, eng avvalo, huquqiy ta'lim va tarbiya borasidagi ishlar tizimli va uzviy olib borilmayapti. Uzoq yillar davomida bu masala huquqni muhofaza qiluvchi organlar va ayrim davlat organlarining ishi sifatida qarab kelinib, bunda oila, mahalla va fuqarolik jamiyati boshqa institutlarining ishtiroki yetarlicha ta'minlanmagan.

Yoshlarning huquqiy tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillarga nisbatan huquqiy immunitetni shakllantirish, har bir shaxsda qonunlarga va odob-axloq qoidalariga hurmat, milliy qadriyatlarga sadoqat, huquqbuzarliklarga nisbatan murosasizlik hissinini uyg'otish ishiga kompleks tarzda yondashilmadi.

SHu o'rinda muhtaram birinchi prezidentimi I.A.Karimovning "Atom palegonlaridan ko'ra mafkuraviy paligo'nlar havfliroq" degan fikrlarini eslamasdan iloj yo'q. CHunki hozirgi ahborot texnologiyalari rivojlangan bir davrda yoshlarning ongida mafkuraviy imunitetni shakllantirish, ularning internet tarmoqlari va axborot

---

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni-www.lex.uz

tehnologiyalardan to'g'ri foydalanishlarini tamlash va ko'nikmalar shakillantirish lozim.

“Jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish – demokratik huquqiy davlat qurishning garovidir!”

Mamlakatimizda qabul qilinayotgan qonunlarga nisbatan fuqarolar ogida hurmat uyg'otish va amaliyotga tatbiq qilish demokratik davlatning eng muxim unsurlaridan biri bo'lib faqatshundagina qonunlar qog'ozda qolib ketmaydi balki jamiyat hayotini yengillashtirishga yo'naltiriladi.

“Yuksak huquqiy madaniyat — mamlakat taraqqiyoti kafolati”

Darhaqiqat oddiy aholi o'z huquq va majburiyatlarini yaxshi anglasa va o'rnatilgan tartib tamoillarga hurmat bilan qarasa, huquqiy madaniyati yuksalsa bu qonunlarning amaldorlar va mansabdor shaxslarning odiy xalqqa nisbatan misoli bir qurol sifatida foydalanilishidan saqlangan bo'ladi. Huquqiy madaniyatning shakillanishi mamlakatimizda jamoat nazoratining kuchayishiga, jamiyat azosi bo'lgan har bir shaxsning ushbu zanjirning uzviy bir bo'g'ini sifatida xarakat qilishini taminlagan bo'lamiz.

Shaxs, davlat va jamiyatning o'zaro munosabatlarida aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish, Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirishda huquqiy targ'ibotning innovatsion usullarini joriy qilish, Aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishda ommaviy axborot vositalarining rolini kuchaytirish, Yuridik ta'limni, shuningdek, yuridik kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini rivojlantirish, Huquqiy madaniyatni yuksaltirishning ilmiy asoslarini tadqiq etish kabi dolzarb mumammolarning yechimini topish davlatdagi mavjud huquqiy muammolarga javob bo'ladigan. Mazkur sohalarni rivojlantirish orqali O'zbekistonni rivojlangan huquqiy demokratik davlatlar qatoriga kirishiga zamin yaratiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki yuqorida so'z borgan normativ huquqiy hujjatlar mamlakatimizda huquqiy demokratik davlat barpo etishga qaratilgan say xarkatlar hozirda mavjud bo'lgan muammolarni hal qilishga qaratilgan mamlakat siyosatining bosh tamal toshi va uning uzviy davomi sifatida ko'rishimiz mumkin. Bunda yoshlarning huquqiy ongini shakillantirish va qonunga nisbatan xurmat ruxida tarbiyalashga keng etibor qaratilayotgani mamlakatimiz kelajagi yoshlaq qo'lida ekanligidan dalolat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi- T : "O'zbekiston"
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni-www.lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni-www.lex.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli "“Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi” ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori-www.lex.uz